

ЖЕК ЛОНДОН

**КИШ
ҲАҚИДА
ҚИССА**

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«ЁШ ГВАРДИЯ» нашриёти, Тошкент — 1979

Жек Лондон (1876—1916) машҳур Америка ёзувчисидир. Совет Иттифоқида Жек Лондоннинг асарларини севиб ўқишади. Ёзувчи Шимол ҳақида жуда кўп роман ва ҳикоялар ёзган.

Қўлингиздаги китобчага ёзувчининг икки ҳикояси киритилган. Ҳикояларда ёш, аммо меҳнатсевар, қийинчиликлардан қўрқмайдиган довюрак икки бола ҳаёти тасвирланади.

Иккинчи наشري

©Издательство «Ёш гвардия», 1979 г.

Сакраменто қирғоқларида

Шамол учар — ғув-ғув-ғув!

Калифорнияга қараб.

Сакраменто бой ўлкадир,

Ҳатто бунда олтинларни

Олиш мумкин этаклаб.

Ориққина бир бола шу денгизчилар қўшиғини чинқириб айтмоқда. Дунёнинг ҳар тарафидан келган матрослар лангар чиғириқларини ўраётиб, Фриско портига кираверишда худди мана шу қўшиқни бақириб айтар эдилар. Бу бола ҳали денгизни бир марта ҳам кўрмаган эди. Лекин шу ердан икки юз футча нарида, қоялар остида Сакраменто дарёси жўш уриб оқарди. Болани кичкина Жерри дер эдилар, кекса Жерри эса, отаси эди. Кичик Жерри бу қўшиқни отасидан эшитган эди. У шу қўшиқнигина эмас, балки ҳурпайган малла сочларини ҳам, ёниб турган мовий кўзларини ҳам, оппоқ юзларидаги сепкиллари-ни ҳам отасидан мерос қилиб олган эди.

Кекса Жерри матрос эди. У ўз ҳаётининг ярмини денгизда сузиш билан ўтказганди. Унинг тилидан қўшиқ сира тушмас эди. Бир куни Осие портларидан бирида чиғириқ устида бошқа йигирмата матрос билан бирга шу қўшиқни айтаётганда, қўшиқдаги сўзлар биринчи марта уни шу ҳақда ўйлаб кўришга мажбур қилди. Сан-Францискога қайтиб келгач, у ўз кемаси ва денгиз билан хайрлашиб, Сакраменто қирғоғига жўнади.

Бу ердаги олтинларни кўришга муяссар бўлди. У «Олтин умид» конидан иш топди ва тез орада дарё устига икки юз фут-баландликда осма йўллар қуришда шуҳрат қозонди.

Кейинчалик бу осма йўллар бутунлай унинг назоратида қолди. У тросларни кузатиб турар, вагонеткаларни юргазиб, тузатарди. У ишини ёқтириб қолди. Кўп ўтмай у «Олтин умид» конининг раҳбарларидан бирига айланди. Сўнгра у Маргарет Келли деган чиройли бир қизни севиб қолди, лекин Келли тезда уни, энди «атак-чечак» қилиб юра бошлаган Жеррини ташлаб, қарағайзор ўртасидаги кичкинагина қабристонда абадий уйқуга кетди.

Кекса Жерри денгизга қайтмади. Ўз қалбидаги бутун меҳр-муҳаббатини шу йўгон пўлат тросларга ва кичкина Жеррига бағишлади. «Олтин умид» кони сингандан сўнг ҳам у ком-

пания ихтиёрида қолиб, ташландиқ корхонага қоровуллик қила бошлади.

Лекин у бугун эрталаб негадир кўринмади. Фақат кичкина Жерригина зинапояда ўтириб, эски матросча қўшиқни айтар эди. У ўзига нонушта тайёрлаб еб, энди атрофни томоша қилгани чиққан эди. Ундан йигирма қадамча нарида ниҳоятда узун металл трос ўралган катта пўлат барабан, барабаннынг ёнида жуда усталик билан ўрнатилган вагонетка турарди. Бу вагонетка билан рудаларни ташишар эди. Кичкина Жерри дарё устидаги энг юқоридан ўтган пўлат симга қараб, нариги қирғоқда бошқа барабан ва бошқа вагонетканинг турганини жуда узокдан кўрди.

Бу вагонеткалар оддий оғирлик кучи таъсири билан ҳаракат қилар, яъни вагонетка ўз оғирлиги таъсири остида олдинга силжир, шу пайтда қарши томондан ҳам бўш вагонетка юриб келарди. Юкли вагонетканинг рудалари бўшатиладиганда, бўш вагонетка руда билан тўлдирилади. Шу нарса ҳадеб такрорланаверади. Бу кекса Жерри осма йўллар назоратчиси бўлгандан бошлаб, юзлаб, минглаб марталар такрорланган эди.

Кичкина Жерри яқинлашиб келаётган оёқ товушини эшитиб, қўшиғини тўхтатди. Елкасига милтиқ осган, кўк кўйлакли, баланд бўйли бир одам қарағайзордан чиқиб келар эди. У Сакраментонинг юқори томонида, бир милча нарида жойлашган «Сариқ аждар» конининг қоровули — Холл эди. Шу кон яқиндан ҳам нариги қирғоққа осма йўл солинган эди.

— Ҳорма, кичкина,— деб сўрашди у.— Бир ўзинг бу ерда нима қилиб ўтирибсан?

— Тросларга қараб турибман,— деди кичкина Жерри тортинмай.— Отам йўқлар.

У ўзини бир неча марта ёлғиз қолиб ўрганган одамдек кўрсатмоқчи бўларди.

— Қаёққа кетди?— деб сўради Холл.

— Сан-Францискога. Кеча кечқурун кетган эдилар. Денгизнинг нариёғида укаси ўлибди. Шу тўғрида адвокат билан маслаҳатлашгани кетдилар. Эртага кечқурун қайтиб келадилар.

Ёлғиз ўзига «Олтин умид» конини қўриқлашдек катта масъулият топширилганидан мағрурланиб гапирарди. Дарё қирғоғининг шу баланд жойида, қоятош устида ёлғиз яшашдан, овқат тайёрлаш ўзига қолганидан хурсанд эканлигини сезиш мумкин эди.

— Ишқилиб, эҳтиётроқ бўл,— деб маслаҳат берди унга Холл.— Трослар билан ҳазиллаша кўрма. Мен Чўлоқ Сигир дарасига бирорта буғу отарманми деб кетяпман.

— Ёмғир ёгадиганга ўхшаяпти,— деди Жерри катталардек хотиржамлик билан.

— Ҳўл бўлишдан қўрқаманми,— деб кулди Холл дарахтлар орасига кириб кетаркан.

Жеррининг ёмғир ёгади дегани тўғри чиқди. Соат ўнга бо-риб қарағайлар шитирлаб, силкиниб, инграй бошлади, дераза ойналари дириллади. Ёмғир тинмай қуярди. Соат ўн бир ярим-да Жерри ўчоққа олов ёқди ва ўн иккида овқат ейишга ўтирди.

«Бугун энди сайрга чиқиб бўлмайди, албатта», деган қарорга келди у, овқатдан сўнг идиш-товоқларни топ-тоза қилиб ювиб, йиғиштириб қўйди. Шу пайт яна унинг хаёлига: «Холл роса нвиган бўлса керак. Лекин буғу ота олдимикан», деган фикр келди.

Соат бирга яқин эшик тақиллади. Жерри эшикни очиши билан эркак ва аёл, гўё орқасидан шамол итаргандек, уйга оти-либ киришди. Улар мистер ва миссис Спилленлар бўлиб, дарё-дан ўн икки милча наридаги хилват бир жойда яшовчи ранчо эгаси эдилар.

— Холл қаерда?— деб сўради Спиллен ҳансираб.

Жерри фермернинг нимадандир ҳаяжонланаётганини ва қа-ёққадир шошилаётганини, миссис Спиллен эса кўринишдан жуда хафа эканлигини сизди.

У ориқ, ранги синиқ, умрида кўп меҳнат қилган аёл эди. Машаққатли оғир меҳнат унинг чеҳрасига ўз тамғасини босган эди. Мана шундай оғир ҳаёт эрининг ҳам қаддини буккан, қўл-ларини қавартирган ва сочларини бевақт оқартирганди.

— У Чўлоқ Сигир дарасига овга кетган эди. Нариги то-монга ўтмоқчимисизлар?—деб сўради Жерри.

Аёл секин йиғлай бошлади. Спиллен сўкиниб, дераза ёнига келди. Жерри ҳам унинг ёнига келиб, у билан бирга деразадан ташқаридаги осма йўлни кузата бошлади. Майдалаб ёгаётган қаттиқ ёмғирда трослар кўринмасди.

Теварак-атрофдаги қишлоқнинг аҳолиси Сакраментодан «Сариқ аждар» осма йўли орқали ўтишарди. Бу йўлдан ўтганда озгина йўл ҳақи тўлаш керак эди. Бу пулни «Сариқ аждар» компанияси Холлга маош тариқасида берарди.

— Биз нариги томонга ўтишимиз керак, Жерри,— деди Спил-лен ва бармоғи билан йиғлаб турган хотинини кўрсатди.— Унинг отаси бахтсизликка учрабди. У ерда порох портлабди. Тирик қолмаса керак, дейишяпти. Бизга ҳозиргина хабар қи-лишди.

Жеррининг юраги шув этиб кетди. У Спиллен «Олтин умид» трослари бўйлаб нариги томонга ўтмоқчи эканини англади, лекин кекса Жеррисиз у ҳеч қандай қарорга келолмас эди,

чунки бу йўллардан ҳеч қачон одам ўтмаган, кўп вақтдан бўён фойдаланилмай ётарди.

— Балки, Холл тезда қайтиб келар,— деди у.

Спиллен бошини чайқаб қўйди.

— Отанг қаерда?— деб сўради Спиллен.

— Сан-Францискода,— деб қисқача жавоб қилди Жерри.

Спиллен инграб, муштини жаҳл билан кафтига бир урди. Хотини эса қаттиқроқ йиғлай бошлади. Жерри унинг: «Эҳ, етолмаймиз, ўлиб қолади, ўлади...»— деганини эшитди.

Бола ҳам сал бўлмаса йиғлаб юборай деб турарди. У нима қиларини билмай, иккиланиб тураверди. Лекин Спиллен унинг учун масалани ҳал қилди.

— Кичкина, менга қара,— деди у қатъий қилиб,— хотиним билан сизларнинг шу йўлларингдан ўтишим керак. Эҳтимол, сен бир яхшилик қилиб, бизга ёрдам берарсан.

Жерри гўё унга сира қўлидан келмайдиган бир ишни таклиф қилишаётгандек, беихтиёр орқага тисарилди.

— Яхшиси, бориб қаранг-чи, Холл келгандир,— деди у.

— Агар келмаган бўлса-чи?

Жерри яна ўзини йўқотиб қўйди.

— Агар бирор ҳодиса бўлса ўзим жавоб бераман. Тушуняпсанми, кичкина, нарёққа ўтиш бизга сув билан ҳаводек зарур.— Жерри истамайгина бош ирғаб қўйди.— Холлни кутишдан ҳеч фойда йўқ,— деди Спиллен гапини давом этдириб.— Ўзинг яхши биласан, у ҳали-бери қайтмайди. Шундай, қани, юр!

Жерри беихтиёр: «Миссис Спилленни маъдан соладиган вагонеткага чиқараётганимизда рангида қон қолмагани бежиз эмас экан», деб ўйлади. Ҳозир тубсиз кўринган пастликка қараганда етти юз фут узоқликдаги нариги қирғоқ парча-парча булутлардан, шиддатли шамол учириб келаётган аччиқ томчи ва кўпиклар, тинимсиз ёғиб турган жала орасидан кўринмай қолган эди. Улар турган қоя пастликка қараганда, тикка кесилиб тушган қирғоқ тубидаги гирдоб трослардан икки юз фут эмас, бир милча узоқ бўлиб кўринарди.

— Тайёرمىсизлар?— деб сўради Жерри.

— Бошлайвер,— деб бақирди Спиллен шамолнинг шовқинида эшитилсин деб.

Спиллен хотини билан вагонеткада ёнма-ён, унинг бир қўлидан ушлаб ўтирди. Фермернинг бу қилиғи Жеррига ёқмади.

— Икки қўллаб вагонеткадан ушлаш керак. Шамол кучли, ағдариб юбориши мумкин,— деб қичқирди у.

Эр-хотин дарров қўлларини бўшатиб, вагонетка четидан маҳкам ушлаб олдилар. Жерри эса эҳтиётлик билан тормоз

ричагини туширди. Барабан аста-секин айлана бошлади, бсҳи-соб узун трос ечила бошлаганда, вагонетка юқоридаги ҳаракатсиз трос рельсларга юргизиш ғилдиракчаларини ёпиштириб, кенг ҳаво бўшлиғига қараб юриб кетди.

Жерри вагонеткани биринчи марта ишга тушираётгани йўқ эди. Лекин шу маҳалгача у бу ишни отасининг қўл остида ба-жарарди. У тормоз ричагини ишлатиб, ҳаракат тезлигини эҳти-ётлик билан бошқариб турди. Тормоз бериб туриш зарур эди, чунки кучли шамол тўлқинидан вагонетка чайқалиб кетар, сал олдинроқ — жаладан кўринмай қолганда қийшайиб, ҳатто ичи-даги жонли юкларини жарликка иргитиб юборишига оз қолган эди.

Энди Жерри тросларнинг ҳаракатига қараб вагонетканинг ҳаракатини кузатиб турди.

— Уч юз фут...— деди у пичирлаб кабелдаги белгиларга қараб.— Уч юз эллик... Тўрт юз... тўрт юз...

Трос тўхтади. Жерри тормоз ричагини тортиб кўрди, лекин трос қимирламади. Бола икки қўллаб тросга ёпишиб, уни ўрнидан кўзғатмоқчи бўлиб, ўзига қараб тортди. Йўқ! Демак, қаеридир қаттиқ шикастланган. Лекин қаери эканини ўйлаб тополмади, вагонетка эса кўринмасди. У тепага қараб, ҳаводаги бўш вагонеткани зўрға ажрата олди. Бу вагонетка юкли ва-гонетка қанчалик тезлик билан юқорига чиққан бўлса, шунча-лик тезлик билан тушиб келиши керак эди. Вагонетка Жерри турган жойдан тахминан икки юз эллик футча узоқликда эди. Бу йўл азобини тортаётган Спиллен ва хотинининг жўш уриб турган дарёдан икки юз фут баландликда, нариги қирғоқдан икки юз эллик футча берида эканлигини кўрсатар эди.

Жерри жони борича уч марта бақириб кўрди, лекин ҳар сафар унинг товуши шиддатли шамол орасида йўқолиб кета-верди. Шу пайт у жонсарақ бўлиб, нима қиларини билмай турганда, бирдан булутлар дарё устида чопишиб, сийраклашиб қолди ва осмон кўзга ташланди. Шунда у пастга қараб, ҳайқи-риб оқаётган Сакраменто дарёсини ва одамлари билан ҳавода муаллақ бўлиб турган вагонеткани кўрди. Кейин булутлар яна қуюқлашиб қолди, дарё бети аввалгидан ҳам қалинроқ қорон-ғиулашди.

Бола барабанни синчиклаб кузатиб чиқди, лекин ундан би-рор шикастланган жой тополмади. Афтидан, нариги қирғоқдаги барабанда бир гап бўлса керак. Спилленларнинг қаттиқ бў-ронда, ўзларининг нега тўхтаб қолганликларини билмасдан, кичкина омонат вагонеткада, жарлик устида у ёқдан-бу ёққа чайқалиб ўтиришларини тасаввур қилиш қанчалик даҳшатли! Бундан ташқари, Жеррининг то «Сариқ аждар» трослари бўй-

лаб нариги қирғоққа ўтиб, вагонетканинг тўхтаб қолишига сабабчи бўлган ўша шикастланган барабани бориб кўргунича уларнинг шу ҳолатда осилиб туришларини ўйласанг, титраб кетасан киши.

Шу пайт Жерри асбоб-ускуналар сақланадиган қазноқда арқон ва блок борлигини эслади-да, ўша томонга қараб югурди. У блокни тросга тезлик билан боғлади-да, уни торта бошлади. У шундай ҳам кучаниб тортар эдики, қўллари кифтидан узилиб кетгандек, мускуллари эса ёрилаётгандек бўлар эди. Бироқ трос қўзғалмади. Энди нариги қирғоққа ўтишдан бошқа илож қолмади.

Жерри жиққа ҳўл бўлиб, кийимлари баданига ёпишиб қолган эди. Лекин у, ҳатто ёмғирни ҳам сезмай, «Сариқ аждар» томонга қараб физиллаб кетди. Холл йўқлиги учун унга ҳеч ким ёрдам бермаслиги, ҳеч ким унга вагонеткани тормоз бериб тўхтатмаслигини ўйлаб ташвишланаётган бўлса ҳам, шамол орқасидан бўлгани учун енгил чопиб борарди. У мустаҳкам арқондан ҳалқа ясаб, уни ҳаракатсиз тросга ўтказди, шундай қилиб ўзига тормоз ясаб олди.

Шамол запти билан унга урилганда, қулоғи остида ҳуштак чалиб ёки ўкирганда, вагонеткасини чайқатиб ташлаганда у Спилленларнинг қандай азоб тортаётганини янада аниқроқ ҳис қилди. Бу унга куч ва қувват бағишлади. У эсон-омон нариги қирғоққа ўтиб олди ва тирмашиб қиялик бўйлаб тушди, сўнг олдиндан кучли шамол эсаётгани учун зўрға оёқда турса ҳам «Олтин умид» барабанига қараб югурди.

Кичкина Жерри барабани кузатиб, унинг ҳеч ери бузилганини аниқлади. Унинг вужудини қаттиқ қўрқув босди. У томонда ҳам, бу томонда ҳам — ҳаммаси жойида. Шундай бўлса, қаери шикастланган? Ўртасида бўлса керак.

Спилленлар тушган вагонетка нундан икки юз фут узоқликда эди. Дам сийраклашиб, дам қуюқлашиб турган ёмғир пардаси орасидан Жерри қутурган стихияга қурбон қилингандек вагонетка остида ғужанак бўлиб ўтирган эр ва хотинни таний олди. Жерри юргизиш ғилдиракларининг бузилган-бузилмаганлигини кўрсин деб, Спилленга қичқирди.

Спиллен унинг гапларини эшитди шекилли, тиззалаб ўтириб, вагонетканинг иккита ғилдиракчасини ҳам аста-секин ушлаб кўрди ва қирғоққа тамон бурилди-да:

— Бу ерда ҳаммаси жойида, кичкина, — деб қичқирди.

Жерри бу сўзларни аранг эшитган бўлса ҳам, аммо мазмунига яхши тушунди. Хўп, нима бўлган бўлиши мумкин? Энди ҳамма гап бўш вагонеткада эканлигига шубҳаланмаса ҳам бўларди. У бу ердан кўринмасди, лекин Жерри унинг Спиллен

вагонеткадан икки юз фут нарида, шу даҳшатли тубсиз чукурлик устида осилиб турганини сезди.

У кўп ўйлаб ўтирмасдан, нима қилиш кераклигини топди. Шу ориқ, ҳаракатчан бола энди ўн тўртга чиққан эди, лекин у тоғда тугилиб ўсган, отаси унга матрослик ҳунарининг сирларини ўргатган эди. У баландга чиқишдан сира қўрқмас эди.

Жерри барабан ёнидаги асбоблар солиб қўйилган қутидан эски гайка калитни, кичкинагина темир чивиқ ва катта канопни излаб топди. У ўзига матросларнинг аргамчисига ўхшаш бир нарса ясамоқчи бўлиб, кичикроқ бир тахта топмоқчи бўлди. Лекин катта бир тахтадан бошқа ҳеч нарса тополмади. Тахтани аррайлай олмайди, шунинг учун у ишни жўнроқ қилиб эгар ясаб қўя қолди.

Жеррининг ўзига ясаган эгари жуда ҳам содда эди. У бўш вагонетка осилиб турган ҳаракатсиз тросга арқон ташлаб, сўнг арқоннинг икки учини боғлаганда катта ҳалқа ҳосил бўлди. Шу ҳалқага ўтириб, тросга бемалол қўлини чўзиши ва уни ушлаши мумкин эди. Ҳалқанинг тросга тегиб турган жойи ҳаракат қилсин деб, у бирорта латта ёки эски халта тополмаганидан ўз курткасини қўйди.

Жерри шу ишларни тезда бажариб, ҳалқасига осилди-да, тросдан ушлаб-ушлаб тўппа-тўғри жарлик томон кетди. У ўзи билан гайка калити, кичикроқ темир чивиқ ва бир неча фут арқон олди. Унинг йўли тўппа-тўғри бўлмасдан, бир оз баландлашиб борарди, аммо бундан ҳам кўра уни қаттиқ шамол қийнади. Баъзан шамол қутуриб ҳужум қилиб қолганда, Жерри дам у ёққа, дам бу ёққа чайқалиб кетар ва ҳатто орқага ҳам бурилиб кетган пайтлари бўларди, бундай пайтда у юрагини қўрқувдан музлаб қолгандек ҳис қиларди. Трос жуда эски эди-да, ахир... Тўсатдан шамол зарбидан ёки унинг оғирлигидан узилиб кетса-чи?

Бу ҳақиқий қўрқув эди. Жерри ичининг таталаниб кетаётганини сезиб турарди. Оёқларини босиброқ туришга қуввати қолмаганидан тиззалари дириллаб қалтирарди.

Лекин Кичкина йўлини мардона давом этдирди. Трос эскирган, титилиб кетган эди. Унинг чиқиб қолган симларининг ўткир учлари боланинг қўлларини қонатиб юборди. Жерри тўхтаб, Спилленга қичқирмоқчи бўлганда, қўлларидаги оғриқни аниқ ҳис қилди. Уларнинг вагонеткаси унинг пастида кўриниб тургани учун нима воқеа бўлганини ва ўзининг нега бунақа «саёҳат» қилиб юрганини тушунтира олиши мумкин эди.

— Хотиним бутунлай ўзидан кетиб қолди, бўлмаса жоним билан ёрдамлашардим,— деб қичқирди Спиллен.— Кичкина,

эхтиётроқ бўл, кўзингга қара! Бу ишни ўзим бошлаган эдим, лекин энди бизни сендан бошқа ҳеч ким қутқаролмайди.

— Бари бир, мен сизни бу ҳолатда қолдиролмайман,— деб қичқирди Жерри унга жавобан.— Миссис Спилленга айтингки, бир минут ўтмасданоқ нариги қирғоқда бўласизлар.

Жерри савалаб турган ёмғир остида жойидан чиқиб кетган маятник сингари у ёқдан-бу ёққа тебраниб, кафтлари тилка-пора бўлиб, чарчаганидан ва оғзи-бетига ўткир шамол уриб турганидан ҳансираб, охири, бўш вагонеткага етиб келди.

Бундай қараб, бола беҳудага шунча азоб чекмаганини англади. Вагонетка иккита филдиракча устида турарди, бу филдиракчалардан бири кўп вақт ишламай ётганидан занглаб, тросдан чиқиб кетган ва ҳозир ўз обоймаси орасига тиқилиб қолган эди.

Дастлаб филдиракчани ўз обоймаси орасидан чиқариб олиш керак эди. Бунда вагонеткани арқон билан ҳаракатсиз тросга маҳкам боғлаб қўймаса, йиқитиб кетиши мумкин эди.

Жерри вагонеткани ўн беш минутда боғлаб қўйишга улгурди, унинг қилган иши шу бўлди. Филдиракни ўқ билан қўшиб турувчи михча ниҳоятда занглаб, қотиб қолган эди. Жерри бир қўли билан вагонеткадан ушлаб туриб, иккинчи қўли билан зўр бериб, михчага ура бошлади. Шамол уни тез-тез итариб, чайқалтириб турганидан, ҳаракатларининг кўпчилиги мўлжалга тегмасдан бошқа ёққа кетаверди. Бутун ҳаракатларининг ўндан тўққиз қисми ўз мувозанатини сақлаб туришга сарф бўларди. Гайка калитини тушириб юборишдан қўрқиб, уни рўмолчаси билан билагига боғлаб қўйди.

Ярим соат ўтди. Жерри михчани ўрнидан қўзғатишга муваффақ бўлолди, лекин тортиб ололмади. Катта хавфга юзма-юз бориб, шунча қилган ҳаракатлари бекорга кетгандек бўлди. Лекин дафъатан эсига муҳим бир фикр келгандек бўлди. У чўнтагини телбаларча кавлаб, ўзига ҳозир жуда керак бўлган нарсани — узун йўгон михни топди.

Агар бир вақтлар чўнтагига тушиб қолган шу мих бўлмаганда, Жерри яна қирғоққа қайтиб кетишга мажбур бўлар эди. У михни ўқдаги тешикчага тиқиб, михчани чиқариб олди.

Сўнгра у трос билан обойма орасига қисилиб қолган филдиракчани темир чивик билан ғижирлатиб торта бошлади. Кейин у филдиракчани эски ўрнига жойлаштирди ва вагонеткани арқон билан кўтариб туриб, қайтариб ўз ўрнига туширди. Шундай қилиб филдирак яна металл трос устига ўрнашди.

Бироқ буларни қилишга кўп вақт кетди. Жерри шу ерга етиб келгунича бир ярим соат вақт ўтди. Мана энди у ўз «эгари»дан чиқиб, вагонеткага тушди. Вагонеткани тутиб тур-

ган арқон бұшатылгандан сўнг, ғилдиракчалар аста-секин трос бўйлаб ўрмалаб кетдилар. Ұз вагонеткаси юра бошлаганда, Жерри қаердадир, пастда, гарчи кўрмай турган бўлса ҳам, Спилленлар тушган вагонетканинг ҳам юра бошлаганини сизди. Фақат бу вагонетка унга қарама-қарши томонга ҳаракат қиларди.

Энди унга тормознинг кераги йўқ эди, чунки ўзининг бутун оғирлиги бошқа вагонетка оғирлиги билан бир хил мувозанатни сақлай оларди. Кўп ўтмай булутлар орасидан баланд қоятош, шитоб билан айланаётган ўша эски таниш барабан кўринди.

Жерри ерга сакраб тушди ва ўз вагонеткасини боғлаб қўйди. У бу ишни қунт билан шошмасдан қилди.

Сўнгра бирдан ҳалиги довяраклиги кетгандек, жала ва шамол уриб турганига қарамасдан барабан олдида, ерга ўзини отиб юбориб, хўнграб йиғлай бошлади.

Бунинг сабаблари кўп: тилка-пора бўлган қўлларининг зирқираб оғриши, беҳад чарчаш, бир неча соатлик асабий тутқунлик ва яна бунинг устига Спилленнинг хотини билан нариги қирғоққа бежавотир ўтиб олганидан пайдо бўлган шодлик ҳисси ва бошқалар эди.

Улар узоқда эдилар, шунинг учун унга миннатдорчилик билдиролмадилар, лекин у ҳозир уларнинг пишқириб оқувчи тошқин дарёнинг нариги томонида, қаердадир сўқмоқлар билан Кlover-Лифга шошилаётганларини биларди.

Жерри гандираклаб уйига етиб келди. У эшикни очаётганда, эшикнинг оппоқ дастаси қонга беланди, лекин буни у сезмади ҳам.

Бола мағрур ва ўзидан хурсанд эди. У тўғри иш қилганига қаттиқ ишонарди. Ҳали айёрлик қилиш қўлидан келмаганидек, яхши иш қилганига иқрор бўлишдан ҳам қўрқмас эди. Шу пайт унинг қалбида фақат бир истак туғён урарди: эҳ, қани энди отам шу ерда бўлса ва буни ўз кўзи билан кўрса эди!

Киш ҳақида қисса

Бир замонлар Қутб денгизи соҳилида Киш деган киши яшаган эди. У қабилада энг ҳурматли кишилардан бири эди. Улгунича эъзоз-эҳтиромда бўлди. Халқ уни жуда ҳурмат қилар ва номи оғизларда дoston эди. У жуда қадим замонларда яшаган, шунинг учун унинг номи қарияларнинг хотирасидагина сақланиб қолган. Кексалар ёшликлариди Кишнинг қаҳрамонликлари ҳақида эшитган қиссаларини энди болаларга ҳикоя қилиб берар, бу ёшлар улғайгач, ўз болаларига, неvara ва чевараларига айтиб берардилар. Шундай қилиб, оғиздан-оғизга кўчиб, айтилиб юраверади. Узоқ қиш зулмати бошланиб, шимол шамоли текис музликлар устида ҳукм суриб, ҳаво ўз захрини тўкиб турган бир маҳалда, ҳеч қандай тирик жон ташқарига чиқолмай қолган пайтларда, одамлар Киш ҳақида, яъни кичик бир ҳужрачада кун кечириб, кейин ўз халқининг қудратли йўлбошчиси бўлган бола ҳақида ҳикоя эшитгани йиғилишади.

Қиссада ҳикоя қилинишича, Киш жуда чаққон, соғлом ва зўр, ўн уч қуёшни кўрган бола эди. Шимол томонларда вақтни қуёш йили билан ҳисоблайдилар. Чунки ҳар қиш қуёш ерни зим-зиё қоронғиликда қолдириб кетади, ҳаво яна иссиқ бўлиши ва одамлар бир-бирларини кўра олиши учун келаси йил янги қуёш туғилади.

Кишнинг отаси ботир овчи эди. У ўз халқини очликдан сақлаб қолиш учун баҳайбат қутб айиғи билан олишаман деб ҳалок бўлди. Уша олишувда даҳшатли йиртқич унинг суяқларини мажақлаб ташлади. Лекин айиқдан кўп гўшт чиқиб, қишлоқ халқи очликдан сақланиб қолди. Киш доvюрак овчининг ягона фарзанди эди, отаси ўлгач, Киш онаси билан қолди. Аммо инсоннинг хотираси заиф бўлиб, тезда ҳамма нарсани унутиб юборарди, одамлар бу уста овчининг қилган қаҳрамонлигини ҳам унутиб юбордилар. Киш ҳали жуда ёш, онаси эса аёл киши бўлиб, одамлар уларни ҳам унутиб юбордилар, улар камбағаллашиб, ўз мискин кўлбаларида қолиб кетдилар.

Аммо бир оқшом қабила бошлиғи Клош-Кваннинг ҳашаматли уйидаги катта бир кенгашда Киш ўзининг қандай йигит эканини кўрсатди.

У катталардек одоб билан ўрнидан туриб, шовқин ва тортишувларнинг тинишини кутди.

— Ростини айтсам,— деди у,— бизга ҳам ўз ҳақимиз тегади. Лекин, кўпинча, пишмайдиган қаттиқ ва суюклик гўшт тегади.

Сочларига оқ тушган овчилар, шунингдек қизиққон ёшлар ҳам Кишнинг гапига ҳайрон бўлиб қолдилар. Бу ҳеч кўрилмаган воқеа! Еш бола катталардек, бундан ташқари қаёқдаги гапларни дангал гапирди-я!

Аммо Киш шошилмасдан, гапини дадил давом эттирди:

— Менинг отам Бок ҳам катта овчи бўлган. Нега бундай деяётганимни тушунгандирсизлар. Отамнинг уйига овдан манаман деган овчининг иккитаси олиб келадиган гўштан кўп гўшт олиб келганини ва бўлишганда букчайиб қолган кампир ҳамда мункиллаган чол ўзининг ҳақини тўғри олсин деб текшириб турганини ҳамма билади.

— Оғзингни юм!— деб бақирдишди ўтирган эркаклар.— Ҳайдаб юборинглар бу тирранчани! Бориб ухласин! Қариялар билан бу хилда гаплашишга ҳали ёшлик қилади!

Бола индамай ғала-ғовурнинг босилишини кутди.

— Уг-Глук, сенинг хотининг бор,— деди Киш,— хотининг номидан гапирасан. Сенинг ҳам, Массук, яна онанг ҳам бор, сен шулар номидан гапирасан. Менинг ойимнинг эса мендан бўлак ҳеч кими йўқ. Шунинг учун ҳам мен гапиряпман. Шуни айтишим керакки, отам жуда ғайратли овчи бўлгани учун ҳалок бўлди. Демак, унинг ўғли ва хотини Айкига қабилада гўшт бўлинганида тузукроқ гўшт олишга ҳақлидирмиз. Бокнинг ўғли Кишнинг айтадиган гапи шу.

Киш ўтириб, норози овозларга диққат билан қулоқ солди.

— Еш бола журъат қилиб кенгашда гапиряпти!— деб тўнғиллади Уг-Глук чол.

— Бу нимаси, оғзидан она сути кетмаган гўдак энди бизга ақл ўргатадими?!— деб бақириб сўради Массук.— Наҳотки, мен, кап-катта одам гўшт егиси кеп қолган бир тирранчанинг беодоблигига чидаб турсам!

Ўтирганларнинг ғазаби тобора қайнади. Бориб ухла, бўлмасам умуман гўшт бермаймиз ва беодоблигинг учун бошлаб савалаймиз, деб бақирдишди. Бу сўзларни эшитгач, Кишнинг жаҳли чиқиб, қони қайнади. У ўрнидан дик этиб турди.

— Қулоқ солинглар, оғалар!— деди баланд овоз билан Киш.— Бундан кейин кенгашларингда сира индамайман, токи

Ўзларингиз келиб: «Киш, гапир, ҳаммамиз илтимос қиламиз, гапингни эшитмоқчимиз»,— деб ялинмагунларингизча гапирмайман. Ву менинг сўнгги сўзим, эсларингизда бўлсин. Отам Бок катта овчи эди. Мен ҳам овга бориб ўзимга гўшт топаман ва шу нарса қулоқларингизда бўлсинки, мен олиб келган гўшт одилона тақсим бўлади. На бева-бечора ва на гўдаклар менга гўшт тегмади, деб эрталабгача кўз ёшини оқизиб чиқмайди, зўравон эркаклар ҳам гўштни кўп еб қўйиб, сахаргача инқиллаб ётмайди. Бировнинг ҳақини еган зўравонларга уят! Гапим тамом, вассалом.

Эркаклар кўзларини олайтириб, масхара қилиб орқасидан кулиб қолишди. Киш эса тишини-тишига қўйиб, ўнг-сўлига қарамай чиқиб кетди.

Эртаси Киш қиргоқ бўйлаб, музлик ер билан тўқнашган ердан йўлга тушди. Кишни унинг қўлида ёй ва бир қанча учи суяклик камон ўқ, елкасида отасининг катта ов найзаси билан кўрдилар. Ҳар ким ҳар хил гапириб, кулиб қолишди. Ростдан ҳам бу ҳеч кўрилмаган воқеа эди. Ҳали шу дамгача она сути оғзидан кетмаган бунақа тирранчалар овга чиқмаган. Қаранглар, бунинг ўзи ёлғиз кетяпти. Эркаклар бошларини қимирлатиб, бунинг оқибати ёмон бўлади дер, аёллар эса Айкиганинг ғамгин юзига ачиниб қарашарди.

— Тезда қайтади у,— деб аёллар Айкигани овутмоқчи бўлишди.

— Майли, овнинг мазасини татиб кўрсин, бу унга яхши сабоқ бўлади!— дейишди овчилар.— Овда кўп юролмайди. Кейин ювощ тортиб, гапини билиб гапирадиган бўлади.

Орадан бир кун, икки кун ўтди, учинчи кун кучли бўрон кўтарилди, Кишдан эса ҳамон дарак йўқ. Айкига сочларини юлиб, қайғу-аламининг зўридан бетига қоракуя суркади.

Аёллар билиб туриб ёш болани ўлимга юборишди, деб эркакларни койишарди. Эркаклар индаёлмай қолишди, жасадни излагани бориш учун бўроннинг тинишини кутишди.

Бироқ эртасига эрталаб Киш қишлоққа қайтиб келди, лекин шарманда бўлиб қайтмади. Елкасида гўшт кўтариб келди. У виқор билан қадам ташлар, кибр билан сўзларди:

— Ҳой, одамлар, ит ва чанани олиб изимдан юринглар,— деди Киш.— Кун бўйи йўл юришга тўғри келади. Муз устида сизларни талай гўшт кутяпти — битта катта ургочи айиқ билан иккита айиқ боласи.

Айкига суюнганидан йиғлаб юбораёзди, лекин ўғли онасини катта кишидай қаршилади.

— Бўлди, онажон, бўлди, юринг, овқатланайлик, кейин озгина дам оламан. Жуда чарчаганман,— деди Киш.

Уйга кириб овқатлангач, роса йигирма соат ухлади. Олдин унинг сўзларига ишонишмади: ҳар хил шубҳа ва тортишувга сабаб бўлди. Оқ айиқни овлаш — жуда қийин. Агар овчи журъат қилиб болални айиқни овлагани чиқса, ҳаёти хавф-хатарда қолади. Одамлар Кишнинг бир ўзи шундай мўъжиза кўрсатганига сира ишонишмади. Аёллар эса янги сўйилган айиқ гўшти олиб келганини ўз кўзимиз билан кўрдик, деб қайта-қайта айтишди. Ана шу ҳар хил шубҳаларга барҳам берди. Хуллас, улар йўлга чиқишди. Йўлда, бу бола ов қилган бўлса ҳам терисини шилиш ҳаёлига келмагандир, деб жаҳллари чиқиб, тўнғиллаб боришди. Шимол томонда даррандани ўлдирган заҳоти шундай қилиш керак. Агар шундай қилинмаса, гўшти музлаб қолиб, энг ўткир пичоқни ҳам синдириб юборади. Музлаб қолган айиқни чанага ортиб, шунча йўл босиб уйга қайтиш осон эмас. Кошки йўл текис бўлса. Аммо ўша жойга етиб боргач кўришдики, Киш терисини шилишгина эмас, балки иккала айиқ боласини ҳам, урғочи айиқни ҳам овнинг қонунқондасига биноан тўрт нимтага бўлиб, ичак-чавагини олиб ташлабди.

Кишнинг сирли ҳаёти шундай бошланди ва бу сир кун сайин ўсиб борди. Кейинги сафар у айиқ боласини ўлдирди. Яна бир сафар битта катта эркак айиқ билан битта урғочисини олиб келди. У овга уч-тўрт кунга кетар, баъзан ҳафталаб қолиб кетарди. Киш бирга бормоқчи бўлганларга ҳамма вақт йўқ деб туриб олар эди, халқ ҳайрон: «Бир ўзи қандай қилиб эпларкин-а?— деб бир-бирларидан сўрардилар.— Ахир, ит ҳам олиб бормади, овда ит катта ёрдамчи».

— Нега сен ҳамма вақт айиқ овлайсан?— деб сўради охири бир кун Клош-Кван.

Киш унинг сўзига оқилона жавоб қилди:

— Маълумки, кўп гўшт қилади.

Шундай бўлса ҳам қишлоқда сеҳргарлик ҳақида ҳар хил миш-мишлар тарқалди.

— Унга жинлар ёрдам беради,— деди баъзилари бахиллик қилиб,— шунинг учун ҳам ови ўнгидан келади. Жинлар кўмаклашмаганида шу тирранчанинг бир ўзи овни эплармиди!

— Балки жинлар эмас, парилар ёрдам бераётгандир,— дерди бошқалари.— Ахир, отаси яхши овчи бўлганлиги ҳаммага маълум. Қим билсин, балки отасининг арвоҳи қўллагандир, овга чиққанида унга ов санъатини ўргатгандир.

Шундайми ёки бошқачами, аммо Кишнинг ови ўнгидан келарди. Ов ўлжасини қилолмаган овчилар Кишнинг ўлжасини қишлоққа олиб келардилар. Киш гўштни жуда одилона тақсимларди. У ҳам отасидек, букчайиб қолган кампир ва тишсиз чол-

лар ўз тегишларини олсинлар, деб қаттиқ текшириб турарди. У ўзига ярашасинигина олиб қоларди. Шундан сўнг одамлар уни ҳурмат қилиб, ихлос қўя бошладилар. Кўплар кекса Клош-Квандан сўнг Қишни қабила бошлиғи қилиб сайласак чакки бўлмасди, дейишди! У шундай зўр қаҳрамонликлар қилдики, йиғинларига келишини ҳамма интизорлик билан кутди. Киш йиғинга бормади, чақиргани улар ҳам уялдилар.

— Ўзимга янги уй қурмоқчиман,— деди у бир кунни Клош-Кван билан бошқа овчиларга.— Онам билан яйраброқ яшаши-миз учун кенгроқ уй қурмоқчиман.

— Хўп, майли,— дейишди сипоҳлик билан улар.

— Қургани ҳеч вақтим йўқ. Менинг ишим ов қилиш. Кўп вақтим овга кетади. Менимча, қишлоғимизнинг эркак ва аёллари менга бир уй қуриб берсалар жуда тўғри иш қилган бўлар эдилар. Овдан мен олиб келадиган гўштларни шулар ейди, ахир.

Кишга шундай уй қуриб бердиларки, у ҳатто Клош-Квanning уйидан ҳам кенг эди. Киш онаси билан янги уйга кўчиб кирди. Эрининг вафотидан сўнг бечора Айкиганинг биринчи бор яйраб ҳаёт кечириши эди. Айкиганинг кўнглини кўтарган тўқ ҳаётигина бўлмай, қаҳрамонлиги билан донг чиқарган ажойиб овчининг онаси бўлгани учун ҳам қишлоқнинг олдинги хотинларидан ҳисобланарди. Қишлоқ хотинлари ундан маслаҳат сўраб келишар, бир-бирлари билан ёки эрлари билан уришиб қолгудек бўлсалар, унинг доно гапларини рўкач қилардилар.

Шундай бўлса ҳам Кишнинг ажойиб овчилик сири ҳаммани таажжублантирар, одамлар фақат шу ҳақда гапиришарди. Бир кунни ҳатто Уг-Глук Кишни жодугарликда айблаб, унинг бетига:

— Айтишларига қараганда, овда сенга жинлар ёрдам берармиш,— деди заҳрини сочиб.

— Олиб келаётган гўштарим ёмонми? Еганлардан бирор кимса касал бўлиб қолдими? Менга жоду ёрдам бераётганини қаердан биласан? Ёки ўзинг ўйлаб чиқардингми? Алам қилаётган экан-да?!— деди Киш.

Уг-Глукнинг шармандаси чиқиб жўнади. Хотинлар эса унинг орқасидан кулиб қолишди. Аммо бир кунни йиғинда узоқ тортишгандан сўнг Кишни пойлагани иккита айғоқчи юборадиган бўлдилар. Шундай қилиб, Киш овга чиққанида ёш ва эпчил овчилардан Бим ва Боун эҳтиётлик билан унинг изига тушишди. Улар беш кундан сўнггина қайтиб келишди. Уларнинг башарасидан ҳайрон бўлгани сезилиб турар ва кўрганларини тез айтиб бермоқчидай кўринишарди. Тезда Клош-Квanning уйда кенгаш чақирилди. Бим сўзга чиқди.

— Оғайнилар!— деб бошлади у.— Ҳаммасини айтганла-

рингизча қилдик: Кишнинг орқасидан бордик. Сезиб қолмасин деб, жуда эҳтиётлик билан бордик. Бир вақт, соат ўн икки яримларда олдидан катта бир айиқ чиқиб келди. Ниҳоятда катта эди...

— Жуда ҳам катта эди,— деб Боун ўртоғининг гапини бўлиб, ўзи гапира кетди:— аммо айиқнинг олишгиси йўқ эди. Қайрилиб ўз йўлида секин кетаверди. Биз қирғоқдаги қоялар орасига яшириниб олган эдик. Айиқ биз томон келар, шунинг учун ҳам ҳаммасини аниқ кўрдик. Киш қўрқмай айиқнинг кетидан бамайлихотир қадам ташлаб келарди. У жигига тегиш мақсадида айиққа қараб қўлини силтади, ваҳимали қилиб бақирди. Айиқнинг жаҳли чиқиб, олдинги оёқларини кўтариб, ҳайқирди. Киш эса ҳамон айиққа қараб борарди.

— Шундоғ,— Бим сўзга қўшилди,— Киш тўғри айиққа қараб борарди. Бирдан айиқнинг жаҳли чиқиб, Кишга ҳамла қилди, Киш қоча бошлади ва муз устига коптокдай думалоқ бир нарса ташлади. Айиқ тўхтаб, уни ҳидлади, кейин лўққа ютди. Киш эса ҳамон югурар ва шу коптокка ўхшаш думалоқ нарсадан бир нечасини ҳар ер, ҳар ерга ташлаб кетарди. Айиқ эса уларни ютиб борарди.

Чор атрофда «ишонмаймиз», деган шивир-шивирлар эшитилди. Уг-Глук товуши борича бақириб, бундай афсоналарга ишониб бўлмайди, деди.

— Биз, ахир, ўз кўзимиз билан кўрдик,— деди Бим.

— Ҳа, ўз кўзимиз билан,— деди Боун ҳам.— Ростдан ҳам шундай бўлди. Кейин айиқ бирдан типирчилаб, оёғи билан музни уриб бўкириб йиғлай бошлади. Киш эса муз устида ҳамон югурарди. Энди айиқ Кишга парво қилмай қўйди. У ўз қайғуси билан овора эди. Чунки бу дум-думалоқ нарсалар унинг ичини тирнамоқда эди.

— Ҳа, ичини тилка-тилка қилди,— деди Бим,— чунки у ўзини урар, сакрар, худди шўхлик қилаётган кучукдек муз устида думаларди. Унинг бўкириб йиғлашидан ва фарёд қилишидан бу думалашлар, сакрашлар ўйин эмас, азоб эканлиги, ўлим талвасасидалиги кўриниб турарди. Айиқнинг бундай аҳволга тушганини биринчи кўришим.

— Ҳа, биринчи кўришим,— деб Боун ҳам қўшиб қўйди.— Ўзи ҳам жуда катта айиқ эди.

— Бўлмаган гап!— деб тўнғиллади Уг-Глук.

— Ўз кўзим билан кўрганимни гапириб беряпман,— деди Боун.— Бир оздан сўнг айиқ ҳолсизланиб қолди. Ахир, шундай катта нарса кучи борича сакрарди. Сўнг калласини секин-секин у ёқ-бу ёққа тебратиб, довдираб қирғоқ бўйлаб кетди. Гоҳо ўтириб олиб инграб йиғларди. Киш эса орқасидан, биз эса Киш-

нинг орқасидан борардик. Кунимиз шу аҳволда ўтди, яна уч кечаю уч кундуз юридик. Айиқ бечора тобора ҳолсизланар, оғриқнинг зарбидан инграрди.

— Бу жодугарлик!— деб бақирди Уг-Глук.— Аниқ, айиқни жоду қилган экан.

— Нима воқеа юз берди денг...

Бим Боуннинг сўзини бўлиб, давом этди:

— Айиқ дам олдинга, дам орқасига қайтиб, ўзи босиб ўтган йўлда айланиб, санқиб юраверди. Ахири Киш биринчи марта дуч келган еридан сал нарига бориб қолди. Энди у ҳолдан тойган, зўрға оёқ босарди. Ана шунда Киш келиб уни ўлдирди.

— Ундан кейин-чи?—деб сўради Клош-Кван.

— Ундан кейин Киш айиқнинг терисини шилаётганда Кишнинг ов қилиш усулини сизларга гапириб бергани бу ёққа қараб келавердик.

Кечқурун аёллар чаналарга босиб, териси шилиниб нимталанган катта айиқнинг гўштини олиб келдилар. Эркаклар эса, ҳамон кенгашда эдилар.

Киш остонага қадам қўйиб, уйига кирганича ҳам йўқ эдики, келиб уни кенгашга таклиф қилдилар. Аммо Киш:

— Жуда чарчаганман, қорним оч. Яхшиси, ўзларинг келинлар. Уйим кенг, ҳаммаларинг ҳам сиғасизлар,— деб жавоб қилди.

Уни қарангки, Клош-Кван бошлиқ ҳамма ўрнидан туриб, Кишнинг уйига йўл олишди. Киш овқатланаётган эди. У ўрнидан туриб, ҳурмат билан ҳаммани, одатга мувофиқ, ёшига қараб ўтқазди.

Клош-Кван Бим ва Боун айтганларни бирма-бир такрорлаб, сўзининг охирида Кишга:

— Киш, қандай қилиб айиқ овлашингни гапириб беришингни сўраймиз. Ростини айт, балки жоду ишлатаётгандирсан?— деди.

Киш унинг башарасига қараб кулиб қўйди.

— Эй, Клош-Кван!—деди у.— Ёш бола жодуни қаёқдан билсин! Жодугарлик болаларнинг ишими? Бундай нарсаларни билмайман. Оқ айиқни осонлик билан овлаш йўлини топдим, холос. Бўлган гап шу. Бу ишни жодугарлик билан эмас, ақл билан қилдим.

— Бу ҳамманинг ҳам қўлидан келадими?

— Ҳамманинг қўлидан келади.

Шундан сўнг уй ичини сукунат босди. Эркаклар ҳайрон бўлиб бир-бирига қарашди. Киш эса парво қилмай овқатини еяверди.

— Сен... сен шу сирингни бизга айтиб бера оласанми?— сўради ахийри Клош-Кван дудуқлана-дудуқлана.

— Яхши. Айтаман.— Киш тозалаб ўтирган кемик суякни қўйиб ўрнидан турди:— Жуда ҳам оддий. Қаранглар!

У кит мўйловини олиб ҳаммага кўрсатди. Мўйловнинг учлари игнадек учлик эди. Киш ҳалиги мўйловни думалоқ қилиб ҳовучлади, кейин ҳовучини очди. Кит мўйлови бирдан ёйилиб кетди. Киш кит ёғидан бир бўлагини қўлига олди-да:

— Мана,— деди у,— кит ёғидан мана шундай бир бўлагини олиб юмшатасан ва ичини чуқур қилиб кит мўйловини жойлайсан. Устидан яна озгина кит ёғидан суртиб бекитасан. Кейин ташқарига олиб чиқсанг, кичкина юмалоқ муз ҳосил бўлади. Айиқ уни ютиб юборади, унинг қорнида ёғ эрийди, кит мўйлови ичига сихдай қадалиб, айиқнинг ҳоли ёмонлашади. Унинг кўзига ҳеч нарса кўринмай қолганда, сен яқин бориб ёй билан отиб ўлдирасан. Мана, кўрдингми, жуда жўн.

— O-oi!..— деди Уг-Глук.

— A-a!..— деди Клош-Кван.

Кейин ҳамма ҳам дилидагини гапириб берди. Шундай қилиб, ҳаммалари бир-бирларига тушунишди.

Бир замонлар Қутб денгизи соҳилида яшаган Киш ҳақидаги қисса ана шундай. Киш, камбағал бир бола, жодугарлик билан эмас, ақл билан иш қилганлиги учун ҳам қишлоғининг энг обрўли, энг олдинги кишисига айланди. Унинг қабиласи узоқ йиллар фаровон ҳаёт кечирди. Унинг даврида на тул хотинлар, на ожиз болалар гўшт тегмади деб тунни бўйи кўзларининг ёшини тўкишмайдиган бўлишди.

Л 75

Лондон Жек.

Киш ҳақида қисса.— Т., Ёш гвардия, 1979.
24 б., (Катта ёшдаги болалар учун).

Лондон Джек. Сказание о Кише.

ББК 84.4(Амер)
И (Амер)

МУНДАРИЖА

САКРАМЕНТО ҚИРҒОҚЛАРИДА. А. ЭШОНҚУЛОВ таржимаси	3
КИШ ҲАҚИДА ҚИССА. А. РАЖАБОВА таржимаси	13

Катта ёшдаги болалар учун

На узбекском языке

Джек Лондон

СКАЗАНИЕ О КИШЕ

Издательство «Ёш гвардия»— Ташкент — 1979.

Редактор С. Сайдалиева

Рассом Э. Кигаё

Расмлар редактори Қ. Алиев

Техн. редактор Г. Аҳмаджонова

Корректор К. Комилов

ИБ № 528

Босмахонага берилди 12/III-1979 й. Босишга рухсат этилди 30/V-1979 й. Формати 60×84¹/₁₆. № 1 босма қоғозга «Литературная» гарнитурда юкори босма усулда босилди. Босма листи 1,5. Шартли босма листи 1,40. Нашр листи 1,18. Тиражи 75.000. Зак. 501. Баҳоси 5 т. Шартнома 130—78.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Ёш гвардия» нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Ўзбекистон КП Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ ордени босмахонаси. Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, 26.

Л $\frac{70803-60}{356(04)-79}$ 144-79—4800000000

**ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ
КОМИТЕТИ «ЕШ ГВАРДИЯ» НАШРИЕТИ
ҚУЙИДАГИ ҚИТОБЛАРНИ
БОСМАДАН ЧИҚАРДИ:**

ҲАКИМ НАЗИР. Танланган асарлар, III-том.

ҚУДДУС МУҲАММАДИЙ. Чўпон бобо қўшиғи.

НАРИМОН БАҚОЗОДА. Гулдара.

ТУЛҚИН. Салом-ассалом.

ЧЕХ ВА СЛОВАК ЭРТАКЛАРИ. Тош ва қонлар ҳукмдори.

БИЛОЛ МАМБЕТ. Мадиханинг тойчоғи.

ЯМИН ҚУРБОН. Лайлак билан қарға.